

Avropa İnsan Haqları Məhkəməsi
Birinci seksiya

“Xlyustov Rusiya Federasiyasına qarşı” işi
(28975/05 nömrəli şikayət)

Qərar
Strasburq, 11 iyul 2013-cü il

«Xlyustov Rusiya Federasiyasına qarşı» işi üzrə, Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsi (birinci seksiya)

Palata sədri İzabel Berro-Lefevr,

hakimlər Elizabet Şteyner,

Xanlar Hacıyev,

Miryana Lazarova Traykovskaya,

Yuliya Li frank,

Kseniya Turkoviç,

Dmitriy Dedovdan ibarət tərkibdə,

həmçinin Məhkəmə seksiyası katibi Soryen Nilsenin iştirakı ilə, 18 iyun 2013-cü il tarixdə, qapalı iclasda aşağıdakı qərarı qəbul etmişdir:

Prosedur

1. İş 29 iyul 2005-ci ildə Rusiya Federasiyasının vətəndaşı Xlyustov Vyaçeslav İqoreviç (gələcəkdə ərizəçi) tərəfindən İnsan hüquqları və əsas azadlıqların müdafiəsi haqqında Konvensiyanın (gələcəkdə Konvensiya) 34-cü maddəsinə müvafiq olaraq İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsinə (gələcəkdə Avropa Məhkəməsi) Rusiya Federasiyasına qarşı təqdim edilmiş 28975/05 nömrəli şikayətlə başlanmışdır.
2. Ərizəçinin maraqları Moskvada fəaliyyət göstərən vəkil Y.Svarovski tərəfindən təmsil olunurdu. Rusiya Federasiyasının hökuməti Avropa Məhkəməsi yanında Rusiya Federasiyasının insan hüquqları üzrə müvəkkili Q.O. Matyuşkin tərəfindən təmsil olunurdu.
3. Ərizəçi onun ölkədən çıxmaq hüququnun məhdudlaşdırılmasından şikayət edirdi.
4. 18 yanvar 2011-ci ildə Avropa Məhkəməsi şikayəti Rusiya Federasiyası hökumətinə göndərmişdir. Konvensiyanın 29-cu maddəsinin 1-ci bəndinə əsasən Avropa Məhkəməsi həmin şikayətin

eyni anda həm qəbul oluna bilməsinə və mahiyyətinə görə baxılması qərarına gəlmişdir.

Faktlar

1. İşin halları

5. Ərizəçi 1962-ci ildə anadan olub və Moskvada yaşayır.

A. Ərizəçi ilə münasibətdə icraat

6. 2002-ci ildə C. adlı bir nəfər Moskva şəhər Tuşino rayon məhkəməsinə (gələcəkdə rayon məhkəməsi) ərizəçiyə qarşı iddia ilə müraciət etmişdir. C. onun üçün evin tikilməsinə görə ərizəçiyə beh qismində verilmiş pulun qaytarılması tələbi ilə çıxış etmişdir. C. birdirmişdir ki, ərizəçi, evin tikilməsi əvəzinə özünə mənzil və avtomobil almışdır. Rayon məhkəməsi, iddianın təmini tədbiri olaraq ərizəçinin mənzilinin üzərinə həbs qoymuşdur.
7. 04 aprel 2003-cü il tarixində rayon məhkəməsi ərizəçidən 362 267 rubl 87 qəpik məbləğində pulu C-nin xeyrinə tutmuş və icra vərəqini məhkəmə icraçıları xidməti şöbəsinə təqdim etmişdir.
8. 07 may 2003-cü il tarixli qərarla Moskva şəhər Şimal-Qərb inzibati dairəsi üzrə məhkəmə icraçıları xidməti şöbəsi (gələcəkdə məhkəmə icraçıları xidməti) tərəfindən icra işi başlanmışdır. Ərizəçiyə icra işinin başlanma tarixindən beş gün ərzində könüllü olaraq məhkəmə qərarını icra etmək təklif olunmuşdur.
9. Ərizəçi bir neçə dəfə rayon məhkəməsindən 04 aprel 2003-cü il tarixli qərarın icrasını təxirə salmağı xahiş etmişdir. O, bildirirdi ki, müəyyən gəlirə malik olsa belə, onun maddi vəziyyəti ağırdır, belə ki, onun himayəsində iki uşaq və xəstə anası var. 23 oktyabr 2003-cü il, 18 yanvar və 14 aprel 2005-ci il tarixli qərarlarla rayon məhkəməsi məhkəmə qərarının icrasının təxirə salınması barədə onun ərizələrini təmin etməmişdir.
10. 20 noyabr 2003-cü il tarixində rayon məhkəməsi ərizəçinin onun mənzilinə həbs qoyulması haqqında qərarın ləğv edilməsi barədə tələbini təmin etmişdir. Belə ki, bu mənzil onun və ailəsinin yaşaması üçün yeganə yer idi və ona görə də 04 aprel 2003-cü il tarixli məhkəmə qərarının icrası məqsədi ilə həmin mənzilə tutmanın yönəldilməsi mümkün deyildi.

11. 19 oktyabr 2004-cü ildə məhkəmə C-nin ərizəçiyə qarşı digər iddiasına baxmışdır. Həmin iddiada C. ərizəçinin 2003-cü ilin iyul ayında avtomobili öz həyat yoldaşına satması haqqında müqavilənin etibarsız hesab edilməsini xahiş etmişdir. Məhkəmə müqaviləni etibarsız hesab etmiş və 04 aprel 2003-cü il tarixli məhkəmə qərarının icrası məqsədi ilə avtomobilin ərizəçiyə qaytarılması öhdəliyini qoymuşdur.
12. 29 noyabr 2004-cü il tarixli qətnamə ilə rayon məhkəməsi ərizəçidən onun keçmiş həyat yoldaşının xeyrinə 160 000 rubl məbləğində uşaq üçün ödənilməmiş aliment tutmuşdur.
13. 27 yanvar 2005-ci il tarixdə məhkəmə icraçıları xidməti məhkəmənin müvafiq olaraq 04 aprel 2003-cü il və 29 noyabr 2004-cü il tarixli qərarları əsasında başlanılmış icra işlərini birləşdirmişdir.
14. İcra sənədinin ərizəçinin işlədiyi Primorsk vilayətinin Vladivostok şəhərində yerləşən şirkətə göndərilməsi ilə əlaqədar, 15 dekabr 2005-ci il tarixli icra işinə xitam verilmişdir.
15. 2010-cu ildə icra sənədinin əslinin itirilməsi və 4 aprel 2003-cü il tarixli qərarın tam olaraq icra edilməməsi səbəbi ilə, C. 04 aprel 2003-cü il tarixli məhkəmə qərarı əsasında icra sənədinin dublikatının verilməsi barədə ərizə ilə rayon məhkəməsinə müraciət etmişdir.
16. 23 aprel 2010-cu tarixli qərarı ilə məhkəmə ərizəni təmin etmişdir. Məhkəmə müəyyən etmişdir ki, 15 dekabr 2005-ci il tarixində məhkəmə icraçıları xidməti icra sənədini ərizəçinin işə götürəninə göndərmiş və göstərmişdir ki, həmin an üçün ərizəçidən borcun bir hissəsi tutulmuşdur, qalıq məbləğ isə 218 406 rubl 31 qəpik təşkil etmişdir. Həmçinin müəyyən edilmişdir ki, 2006-cı ildən 2009-cu ilədək ərizəçi C.-yə 70 661 rubl məbləğində pul ödəmişdir.
17. Ehtimal olunur ki, ərizəçi qalan məbləği C.-yə 2010-cu ilin iyul ayında ödəmişdir.

B. Ərizəçinin ölkədən çıxışına məhdudiyətlər və onların məhkəmə yoxlanması

18. Yuxarıda qeyd olunan icraat çərçivəsində məhkəmə icraçıları xidməti bir neçə dəfə ərizəçinin ölkədən çıxmaq hüququna məhdudiyət qoymuşdur. Onun qərarları 1996-cı il tarixli «Rusiya Federasiyasına giriş və Rusiya Federasiyasından çıxış haqqında» (15-ci maddənin 5-ci hissəsi), 1997-ci il tarixli “İcra haqqında” (4-cü maddənin 1 və 3-cü hissələri, 44-cü maddənin 3-cü hissəsi və 45-ci

maddənin 5-ci bəndi) və eyni tarixli «Məhkəmə icraçıları haqqında» (14-cü maddə) Federal qanunlara əsaslanmışdır (bu qərarın «Tətbiq edilən milli qanunvericilik» bölməsinə).

1. 27 noyabr 2003-cü il tarixli tələb

19. 27 noyabr 2003-cü ildə məhkəmə icraçıları xidməti Moskva şəhəri üzrə Daxili işlər idarəsinə «tələb» formasında sənəd göndərmişdir. 07 may 2003-cü il tarixli sənədə müvafiq olaraq məhkəmə icraçıları xidməti həmin tarixli icra sənədi əsasında icraata başlamışdır və həmin icraata uyğun olaraq ərizəçidən 362 267 rubl məbləğində pul tutulmalı idi. Ərizəçi könüllü olaraq borcu ödəməmiş və məhkəmə icraçıları xidmətinin 07 may 2003-cü il tarixli qərarına tabe olmamışdır. Bununla o, milli qanunvericiliyin aidiyyətli müddəalarına istinad etmişdir (qətnamənin 18-ci paragrafı), məhkəmə icraçıları xidməti ərizəçinin altı ay müddətində Rusiya Federasiyasından çıxış hüququna məhdudiyətin qoyulması məqsədi ilə daxili işlər idarəsindən ərizəçinin onların məlumat bazasına daxil edilməsini xahiş etmişdir. Tələbdə həmin müddətin nə vaxt başlanılması göstərilməmişdir.
20. Ərizəçi bildirmişdir ki, məhkəmə icraçıları xidməti ona qarşı tətbiq olunan məhdudiyətlər barədə məlumat verməmişdir. Nəticədə, 2004-cü ilin yanvar ayında o özü və iki ailə üzvü üçün Misirə bilet almışdır. O, təyyarəyə minmək istəyəndə 24 yanvar 2004-cü il tarixində, sərhəd xidməti əməkdaşları onu təyyarəyə buraxmamışlar. Ərizəçi turizm biletlərinin alınması haqqında müqavilənin surətini Avropa Məhkəməsinə təqdim etmişdir.
21. Moskva şəhər məhkəməsi (gələcəkdə şəhər məhkəməsi) 20 may 2004-cü il tarixli yekun qərarı ilə ərizəçinin məhkəmə icraçıları xidmətinin 27 noyabr 2003-cü il tarixli tələbindən verdiyi şikayəti təmin etməmişdir. Məhkəmə hesab etmişdir ki, məhkəmə icraçıları xidməti ölkədən çıxmağa məhdudiyət qoymaqda haqlı olmuşdur.

2. 3 iyun 2004-cü il tarixli tapşırıq

22. 03 iyun 2004-cü il tarixdə məhkəmə icraçıları xidməti sərhəd nəzarəti xidmətinə «tapşırıq» formalı sənəd göndərmişdir. Bu sənədlə məhkəmə icraçıları xidməti ərizəçi tərəfindən 4 aprel 2003-cü tarixli məhkəmə qərarının könüllü icra edilməməsi səbəbi ilə 22 iyun 2004-

cü il tarixindən altı ay müddətinə onun Rusiya Federasiyasından çıxış hüququna məhdudiyət qoyulmasını xahiş etmişdir.

23. Ərizəçinin 03 iyun 2004-cü il tarixli tapşırıq barədə nə vaxt məlumatlandırılması bəlli deyil. Ehtimal olunur ki, tapşırıqdan şikayət verilməmişdir.

3. 10 iyun 2004-cü il tarixli tələb.

24. 10 iyun 2004-cü ildə məhkəmə icraçıları xidməti Moskva şəhəri üzrə Daxili işlər idarəsinə tələb göndərmişdir. Məhkəmə icraçıları xidməti ərizəçinin altı ay müddətində Rusiya Federasiyasından çıxış hüququna məhdudiyətin qoyulması məqsədi ilə daxili işlər idarəsindən ərizəçinin onların məlumat bazasına daxil edilməsini xahiş etmişdir. Sənəddə göstərilmişdir ki, ərizəçi məhkəmənin qərarını könüllü olaraq icra etməmiş və icraatın başlanması haqqında məhkəmə icraçıları xidmətinin qərarında göstərilən tələbə tabe olmamışdır. Bu sənəddə altı aylıq müddətin hansı tarixdən başlanması göstərilməmişdir.

25. Ərizəçinin 10 iyun 2004-cü il tarixli tapşırıq barədə nə vaxt məlumatlandırılması bəlli deyil. Tapşırıqdan şikayət verilməməsi ehtimal olunur.

4. 24 dekabr 2004-cü il tarixli tapşırıq

26. 24 dekabr 2004-cü il tarixdə məhkəmə icraçıları xidmətinin rəhbəri ərizəçinin ölkədən çıxma hüququna daha altı ay müddətinə məhdudiyət qoyulması barədə yeni tapşırıq göndərmişdir, belə ki, ərizəçi 04 aprel 2003-cü il tarixli məhkəmə qərarında göstərilən borcu könüllü olaraq ödəməmişdir. Tapşırıqda altı aylıq müddətin nə vaxt başlanması göstərilməmişdir.

27. 31 dekabr 2004-cü il tarixində ərizəçi məhkəmə icraçıları xidmətinin tapşırığından rayon məhkəməsinə şikayət etmişdir. O, bildirmişdir ki, məhkəmə icraçıları xidmətinin rəhbərinin belə tapşırıq vermək hüququ yoxdur və tapşırıq qanunsuzdur, çünki o, artıq borcu ödəməyə başlamışdır. O, həmçinin bildirmişdir ki, həmin tapşırıq, saxlanmaları üçün alıment ödədiyi yetkinlik yaşına çatmayan uşaqlarının hüquqlarını pozur.

28. 22 iyun 2005-ci il tarixli yekun qərarı ilə şəhər məhkəməsi belə qənaətə gəlmişdir ki, məhkəmə icraçıları xidmətinin rəhbəri ərizəçinin

ölkəni tərk etməsinə qadağa qoymaqda haqlı idi. Xüsusi olaraq şəhər məhkəməsi müəyyən etdi ki, ərizəçinin əmlakı barədə məlumat əldə etmək məqsədi ilə icra başlamış və lazımi sığmalar vermişdir. Ərizəçi tərəfindən məhkəmə qərarı ilə təyin edilmiş borcun ödənilməməsi ilə əlaqədar olaraq, 27 noyabr 2003-cü il tarixdə məhkəmə icraçıları xidməti ərizəçinin ölkədən çıxmaq hüququna məhdudiyət qoymuşdur. Məhkəmə bunun qanuni hesab etmişdir. Nəzərə alaraq ki, 24 dekabr 2004-cü il tarixinə ərizəçi məhkəmə qərarı ilə təyin edilmiş borcu ödəməmiş, iddiaçı ilə heç bir razılığa gəlməmişdir, məhkəmə icraçıları xidməti tətbiq olunan milli qanunvericiliyə müvafiq olaraq hərəkət etməklə, təkrar olaraq onun ölkədən çıxmaq hüququna məhdudiyət qoymuşdur. Şəhər məhkəməsi həmçinin qeyd edir ki, ərizəçi borcu yalnız 27 yanvar 2005-ci il tarixdə, məhkəmə icraçısı tərəfindən onun ölkədən çıxmasına məhdudiyət qoyulması haqqında tələbin verilməsindən sonra ödəməyə başlamışdır. Şəhər məhkəməsi həmçinin bir faktı nəzərə almışdır ki, ərizəçi barəsində yetkinlik yaşına çatmayan uşaqların saxlanması üçün alimentlərin ödənilməməsi ilə bağlı ayrıca icraat həyata keçirilirdi.

5. 03 marta 2005-ci il qərar

29. 03 mart 2005-ci il tarixdə, məhkəmə icraçıları xidmətinin 24 dekabr 2004-cü il tarixli tapşırığından ərizəçinin verdiyi şikayətə baxılan dövrdə, məhkəmə icraçıları xidməti ərizəçinin ölkədən çıxmaq hüququna məhdudiyətin qoyulması barədə qərar qəbul etmişdir. Qərarla göstərilirdi ki, ərizəçi 04 aprel 2003-cü il tarixli qərarın icrasından boyun qaçırmağa çalışır və bununla bağlı olaraq onun Rusiya Federasiyasından çıxma hüququ məhdudlaşdırılmalıdır. Ərizəçinin ölkədən çıxma hüququnun hansı müddətə məhdudlaşdırılması qərarla öz əksini tapmamışdır.
30. 21 aprel 2005-ci il tarixdə ərizəçi 03 mart 2005-ci il tarixli qərardan şikayət vermişdir.
31. 07 iyul 2005-ci il tarixdə rayon məhkəməsi 03 mart 2005-ci il tarixli qərarı ləğv etmiş və bunu onunla izah etmişdir ki, qərarla, qanunvericiliyin tələblərinə zidd olaraq, ərizəçinin barəsində tətbiq olunmuş ölkədən çıxma məhdudiyətinin müddəti göstərilməmişdir. Ehtimal olunur ki, məhkəmə icraçıları xidməti 07 iyul 2005-ci il tarixli həmin qərardan şikayət verməmişdir.

6. 26 may 2005-ci il tarixli tapşırıq

32. 26 may 2005-ci il tarixdə, məhkəmə icraçıları xidmətinin 03 mart 2005-ci il tarixli qərarından ərizəçinin verdiyi şikayət ərizəsinə baxılan dövrdə, məhkəmə icraçıları xidməti yenidən 26 may 2005-ci il tarixindən etibarən ərizəçinin ölkədən çıxmaq hüququna altı ay müddətinə məhdudiyət qoyulması barədə sərhəd nəzarəti xidmətinə tapşırıq göndərmişdir. Tapşırıqda göstərilirdi ki, ərizəçi 4 aprel 2003-cü il tarixli məhkəmə qərarını könüllü olaraq icra etməmiş və iddiaçının dediyinə görə, ərizəçi tez-tez xaricə getmişdir. Həmin tarixdə tapşırığın surəti ərizəçiyə göndərilmişdir.
33. 26 iyul 2005-ci ildə rayon məhkəməsi məhkəmə icraçıları xidmətinin tapşırığını qanuni hesab etmişdir. Məhkəmə hesab etmişdir ki, tapşırıq «Rusiya Federasiyasına giriş və Rusiya Federasiyasından çıxış haqqında» Federal qanunun 15-ci maddəsinə uyğun olaraq göndərilmişdir və həmin qanunun 16-cı maddəsi ilə nəzərdə tutulan formal tələblərə tamamilə uyğundur. Ehtimal olunur ki, ərizəçi tərəfindən həmin qərardan şəhər məhkəməsinə şikayət verilməmişdir.
34. 15 dekabr 2005-ci ildə ərizəçinin ölkədən çıxmaq hüququna qoyulmuş məhdudiyət tamamilə ləğv edilmişdir.

C. Rusiya Federasiyası Konstitusiyaya Məhkəməsində baxılma

35. Qeyri-müəyyən tarixdə ərizəçi Rusiya Federasiyası Konstitusiyaya məhkəməsinə 1996-cı il tarixli «Rusiya Federasiyasına giriş və Rusiya Federasiyasından çıxış haqqında» Federal qanunun 15-ci maddəsinin qanuniliyi ilə bağlı şikayətlə müraciət etmişdir (qətnamənin «Tətbiq edilən milli qanunvericilik» bölməsinə).
36. 24 fevral 2005-ci ildə Rusiya Federasiyası Konstitusiyaya Məhkəməsi ərizəçinin şikayətinin baxılmasından imtina edərək bildirmişdir ki, şikayətdə göstərilən məsələnin həlli Rusiya Federasiyasının Konstitusiyaya Məhkəməsinə aid deyil. Konstitusiyaya Məhkəməsi qərarında qeyd etmişdir ki, mübahisəli müddəalarla nəzərdə tutulan məhdudiyətlər mütləq xarakter daşımırdı. Məhdudiyətlərin maksimal dövrü qanunla müəyyən edilən müddətlər ərzində qüvvədə olur, həmçinin, Rusiya Federasiyasından çıxışa icazə həmin müddətin başa çatmasından asılı olmayaraq da verilə bilər. Konstitusiyaya Məhkəməsi həmçinin bildirmişdir ki, Rusiya Federasiyasından çıxış üzrə konstitusiyaya hüququna müvəqqəti

məhdudiyyətin qoyulduğu bütün hallarda səlahiyyətli daxili işlər orqanı maraqlı tərəfi məhdudiyyətin əsasları və müddəti barədə məlumatlandırmalı, müvafiq qərarın tarixini və qeydiyyat nömrəsini, həmçinin həmin vətəndaşın Rusiya Federasiyasından çıxış hüququnu məhdudlaşdırmaq üzrə məsuliyyəti öz üzərinə götürmüş təşkilatın tam adını və hüquqi ünvanını göstərməlidir. Beləliklə, həmin orqan məhdudiyyətin zəruriliyini əsaslandırmağı idi. Konstitusiya Məhkəməsi qeyd edir ki, məhdudiyyətlər konstitusiya əhəmiyyətli məsələlərin müdafiəsinə yönəlmişdir və ərizəçinin konstitusiya hüququnun pozulması kimi qəbul edilə bilməz. Yekun olaraq Konstitusiya Məhkəməsi qeyd etmişdir ki, ölkədən çıxış hüququna məhdudiyyətin qoyulması yalnız formal əsasların mövcudluğundan deyil, həm də ümumi yurisdiksiya məhkəməsi tərəfindən zərurətdə yoxlanıla bilən konkret faktiki hallardan asılı olaraq qanunverici orqan tərəfindən qoyulur.

D. Ərizəçi barəsində cinayət işi

37. 18 iyul 2005-ci il tarixdə Moskva şəhəri Tuşino rayonu prokuroru tərəfindən C. tərəfindən başlanılmış iki mülki işin araşdırılması zamanı, rayon məhkəməsinə təqdim edilmiş sənədlərin ərizəçi tərəfindən saxtalaşdırılması faktı üzrə ərizəçi barəsində cinayət işi başlanmışdır.
38. 17 may 2006-cı il tarixdə rayon məhkəməsi cinayət təqibi üzrə müddətin bitməsi səbəbi ilə cinayət işinin istintaqına xitam vermişdir. Ərizəçi həmin qərardan şikayət verməmişdir.

II. Tətbiq olunan milli qanunvericilik

A. 1993-cü il tarixli Rusiya Federasiyasının Konstitusiyası

B.

39. 27-ci maddənin 1-ci hissəsi nəzərdə tutur ki, Rusiya Federasiyasında qanuni mövcud olan hər bir kəs sərbəst hərəkət etmək və yaşayış yerini seçmək hüququna malikdir.
40. 27-ci maddənin 2-ci hissəsinə əsasən hər kəs Rusiya Federasiyasından sərbəst çıxış edə bilər. Rusiya Federasiyasının vətəndaşı maneəsiz olaraq Rusiya Federasiyasına qayıtmaq hüququna malikdir.
41. 55-ci maddənin 3-cü hissəsinə müvafiq olaraq insanın və vətəndaşın hüquq və azadlıqları konstitusiya quruluşunun, mənəviyyatın, səhhətin, digər şəxslərin hüquq və qanuni maraqlarının

qorunması, ölkənin müdafiəsi və dövlətin təhlükəsizliyinin təmin olunması məqsədləri ilə federal qanunla məhdudlaşdırıla bilər.

C. 1996-cı il tarixli “Rusiya Federasiyasına giriş və Rusiya Federasiyasından çıxış haqqında” Federal qanun, işin hallarına aid olan dövrdə qüvvədə olan redaksiyada

42. Hazırkı qanunla nəzərdə tutulan əsaslar və qaydalarla təsbit olunan hallar istisna olmaqla, Rusiya Federasiyasının vətəndaşının ölkədən çıxış hüququna məhdudiyət qoyula bilməz (maddə 2).
43. Əgər Rusiya Federasiyasının vətəndaşı məhkəmə tərəfindən onun üzərinə qoyulmuş öhdəliklərin icrasından boyun qaçırarsa, onun Rusiya Federasiyasından çıxış hüququ müvəqqəti olaraq məhdudlaşdırıla bilər. Belə olan hallarda məhdudiyət öhdəliklərin icra olunmasına qədər yaxud tərəflər arasında razılığın əldə olunmasına qədər qüvvədə olur (15-ci maddənin 5-ci hissəsi).
44. Vətəndaşın Rusiya Federasiyasından çıxma hüququna qoyulan müvəqqəti məhdudiyətin bütün hallarda, Daxili İşlər Nazirliyinin miqrasiya sahəsində nəzarət üzrə funksiyaların icrasına səlahiyyəti olan orqan, yaxud onun ərazi orqanı Rusiya Federasiyası vətəndaşına bildiriş göndərir, həmin bildirişdə məhdudiyətin əsasları və müddəti, müvafiq qərarın tarixi və qeydiyyat nömrəsi, həmçinin həmin vətəndaşın Rusiya Federasiyasından çıxış hüququnu məhdudlaşdırmaq üzrə məsuliyyəti öz üzərinə götürmüş təşkilatın tam adı və hüquqi ünvanı göstərməlidir (maddə 16).
45. Əgər Rusiya Federasiyasından çıxış hüququna 15-ci maddəsinin 5-ci hissəsi ilə nəzərdə tutulan əsaslarla məhdudiyət qoyulmuşdursa, məhdudiyət qoyulmuş vətəndaşın pasportu səlahiyyətli orqanlar tərəfindən götürülməli və pasportların verilməsini həyata keçirən dövlət orqanına göndərilməlidir (maddə 18).

D. 01 fevral 2008-ci il tarixinədək qüvvədə olan 1997-ci il tarixli “İcra işi haqqında” Federal qanun

46. 4-cü maddə nəzərdə tuturdu ki, məhkəmə icraçısının məhkəmə aktlarının və digər orqanların aktlarının icrası üzrə tələbləri Rusiya Federasiyasının bütün ərazisində orqanlar, təşkilatlar, vəzifəli şəxslər və vətəndaşlar üçün icbaridir (4-cü maddənin birinci bəndi). Məhkəmə icraçısının tələbləri icra olunmadıqda bu qanunla və digər

federal qanunlarla nəzərdə tutulmuş tədbirləri həyata keçirir (4-cü maddənin 2-ci bəndi). Məhkəmə aktlarının və digər orqanların aktlarının icrası üzrə funksiyaların həyata keçirilməsi zamanı məhkəmə icrasına müqavimət Rusiya Federasiyasının qanunvericiliyi ilə nəzərdə tutulmuş məsuliyyətə səbəb olur (4-cü maddənin 3-cü bəndi).

47. 44-cü maddəyə müvafiq olaraq aşağıdakı şərtlərə riayət etməklə məhkəmə icraçısı icbari icra tədbirlərini həyata keçirə bilər: məhkəmə icraçısına lazımi qaydada rəsmiləşdirilmiş icra sənədini təqdim etmək (44-cü maddənin 1-cü bəndi), məhkəmə icraçısı tərəfindən icraatın başlanması haqqında qərarın qəbul edilməsi (44-cü maddənin 2-ci bəndi), könüllü icraat üçün məhkəmə icraçısı tərəfindən müəyyən edilmiş müddətin bitməsi (44-cü maddənin 2-ci bəndi).
48. 45-ci maddə məhkəmə icraçısı tərəfindən tətbiq oluna bilən icbari icra tədbirlərinin siyahısını nəzərdə tutur. Onlara borclunun əmlakına cərimənin yönəldilməsi (45-ci maddənin 1-ci bəndi), borclunun əmək haqqına, pensiyasına, təqaüdünə və digər gəlirlərinə cərimənin yönəldilməsi (45-ci maddənin 2-ci bəndi), borclunun pul vəsaitinə və digər əmlakına cərimənin yönəldilməsi (45-ci maddənin 3-cü bəndi), icra sənədində göstərilən müəyyən əşyaların borcludan alınıb iddiaçıya verilməsi (45-ci maddənin 4-cü bəndi), həmçinin icraat haqqında qanun və digər federal qanuna müvafiq olaraq həyata keçirilən və icra sənədinin icrasını təmin edən digər tədbirlər (45-ci maddə 5-ci bənd).
49. 88-ci maddədə nəzərdə tutulurdu ki, əgər icra hərəkətlərinin (icra işinin başlanması, icra məbləğlərinin tutulması, cərimənin tətbiqi və s.) həyata keçirilməsi zamanı məhkəmə icraçısının qəbul etdiyi qərarlar tərəflərin və digər şəxslərin maraqlarına toxunursa, məhkəmə icraçısı müvafiq qərar qəbul edir. Bu cür qərarlarda onların qəbul edilməsi yeri və tarixi, qərarı qəbul etmiş məhkəmə icraçısının vəzifəsi, soyadı, adı və atasının adı, qərarın qəbul edildiyi icraat, baxılan məsələ, məhkəmə icraçısının rəhbər tutduğu qanun və digər normativ-hüquqi aktlara istinadla qəbul edilmiş qərarın əsasları, baxılan məsələ üzrə nəticələr, qərardan şikayət verilməsinin qaydası və müddəti göstərilməlidir.
50. 90-cı maddəyə müvafiq olaraq tərəflər məhkəmə icraçısının hərəkətlərindən məhkəməyə şikayət vermək hüququna malikdirlər.
51. E. 1997-ci il tarixli “Məhkəmə icraçıları haqqında” Federal qanun

52. 14-cü maddəyə əsasən məhkəmə icraçısının qanuni tələbləri Rusiya Federasiyasının bütün ərazisində orqanlar, təşkilatlar, vəzifəli şəxslər və vətəndaşlar üçün icbaridir. Məhkəmə icraçısı tərəfindən vəzifə öhdəliklərinin icrası üçün lazım olan həcmdə informasiya məhkəmə icraçısının tələbi ilə arayışlar, sənədlər və surətlər formasında əvəzsiz olaraq müəyyən olunmuş müddətlərdə təqdim olunur. Məhkəmə icraçısının qanuni tələblərinin icra edilməməsi Rusiya Federasiyasının qanunvericiliyi ilə nəzərdə tutulmuş məsuliyyətə səbəb olur.

F. 01 fevral 2008-ci il tarixdən qüvvədə olan “İcra haqqında” Federal Qanun

53. 67-ci maddə borclunun ölkədən çıxışına qoyulan məhdudiyyət üçün hüquqi əsası müəyyən edir. Həmin maddə müəyyən edir ki, ölkədən çıxışa məhdudiyyət aşağıdakı hallarda qoyula bilər: icraat məhkəmə aktı əsasında başlanılmalı, məhkəmə icraçısı öhdəliyin könüllü icrası üçün müddət müəyyən etməli, borclu göstərilən müddətdə öhdəliyi üzürlü səbəb olmadan icra etməməli, borclunun ölkədən çıxışına müvəqqəti məhdudiyyətin qoyulması haqqında məhkəmə icraçısının qərarı baş məhkəmə icraçısı tərəfindən təsdiq olunmalı.

Hüquq

I. Konvensiyanın 4 nömrəli Protokolunun 2-ci maddəsinin ehtimal olunan pozuntusu

54. Ərizəçi Konvensiyanın 4 nömrəli Protokolunun 2-ci maddəsinə əsasən, məhkəmə qərarı ilə müəyyən edilmiş borc öhdəliyinin icrasına qədər məhkəmə icraçıları xidməti tərəfindən müəyyən edilmiş altı aylıq məhdudiyyətlərlə onun Rusiya Federasiyasından çıxma hüququnun pozulması barədə şikayət vermişdir.

55. Avropa Məhkəməsi hesab edir ki, hazırki şikayətə Konvensiyanın 4 nömrəli Protokolunun aşağıdakıları nəzərdə tutan 2-ci və 3-cü bəndləri nöqtəyi-nəzərindən baxılmalıdır:

“2. Hər kəs istənilən ölkəni, o cümlədən öz ölkəsini tərk etməkdə azaddır”.

“3. Qanunla nəzərdə tutulan və ictimai asayişin qorunması, cinayətlərin qarşısının alınması, sağlamlıq və mənəviyyatın qorunması, digər şəxslərin hüquq və azadlıqlarının müdafiəsi üçün milli təhlükəsizlik yaxud ictimai asayişin təmin olunması məqsədi ilə demokratik cəmiyyətdə lazım olan məhdudiyyətlər istisna olmaqla, bu hüquqlardan istifadə məhdudlaşdırıla bilməz”.

A. Şikayətin qəbul oluna bilməsi

56. Rusiya Federasiyasının hökuməti şikayətin qəbul oluna bilməsi barəsində etiraz etməmişdir. Hökumət bildirmişdir ki, ərizəçiyə qoyulan məhdudiyyətlər 27 noyabr 2003-cü il, 10 iyun və 24 dekabr 2004-cü il və 26 may 2005-ci il tarixlərində tətbiq olunmuşdur. Hər dəfə məhdudiyyətlər altı aylıq müddətə tətbiq olunurdu, həmin müddət məhkəmə icraçıları xidməti tərəfindən müvafiq qərarın qəbul edilməsi tarixindən başlayırdı. 03 mart 2005-ci il tarixdə qoyulan məhdudiyyət ölkə məhkəməsi tərəfindən ləğv edilmişdir.
57. Ərizəçi heç bir şərh verməmişdir.
58. Avropa Məhkəməsi xatırladır ki, o, altı aylıq müddət qaydasını yalnız cavabdeh ölkənin bu qaydalara əsaslanan ilkin etirazla çıxış etməməsi səbəbi ilə tətbiq etməyə bilməz, çünki, baxılan meyar keçmişdə baş verən hadisələrin qeyri-müəyyən zaman keçdikdən sonra şikayət vermənin qarşısının alınması üzrə Razılığa Gələn tərəflərin istəyini əks etdirməklə, yalnız cavabdeh ölkənin maraqlarına deyil, həmçinin müstəqil dəyər kimi hüquqi müəyyənətmə prinsipinə xidmət edir. Bu meyar konvensiya orqanları tərəfindən həyata keçirilən nəzarət üçün müvəqqəti məhdudiyyətləri müəyyən edir, həm ayrıca şəxslərə, həm də hökumətə belə nəzarətin mümkün olmadığı müddətləri göstərir (Avropa Məhkəməsinin “Volker Birləşmiş Krallığa qarşı” işi, şikayət No. 34979/97, ECHR 2000-I).
59. Avropa Məhkəməsi həmçinin xatırladır ki, Konvensiyanın 35-ci maddəsinin 1-ci bəndi hüquqi müdafiənin vasitələrinin tükənməsi prosesində yekun qərarın qəbul edilməsi tarixindən etibarən altı aylıq müddət ərzində işə baxılmanın həyata keçirilməsini mümkün edir. İşdə müddəti uzanan hadisə mövcuddursa, müddət həmin hadisənin başa çatmasından sonra başlayır (Avropa Məhkəməsinin “Seleznyov Rusiya Federasiyasına qarşı” işi üzrə 26 iyun 2008-ci il tarixli qərarı, şikayət No. 15591/03, §34¹ və Avropa Məhkəməsinin “Koval

Ukraynaya qarşı” işi üzrə 30 mart 2004-cü il tarixli qərarı, şikayət No. 65550/01).

60. Hazırki işdə ərizəçi fərdi şəxslərin xeyrinə pul məbləğlərinin tutulması ilə bağlı məhkəmə qərarının icra edilməməsi ilə əlaqədar olaraq 2003-cü ildən 2005-ci ilədək məhkəmə icraçıları xidməti tərəfindən müəyyən edilmiş ölkədən çıxış hüququnun altı aylıq müddətə məhdudlaşdırılmalarından şikayət vermişdir. Sual ondan ibarətdir ki, bu məhdudiyyətlər ərizəçiyə ölkədən çıxmağa qadağa qoyulan hər ayrıca müddət üzrə altı aylıq müddət qaydasının tətbiqi ilə müstəqil tətbiqlər kimi qəbul edilməlidirmi, yoxsa, qadağalar silsiləsi, altı aylıq müddətin şikayət verilən hadisənin başa çatmasından sonra başlanması ilə, müddəti uzanan hadisə kimi qəbul edilə bilər.
61. Bununla əlaqədar olaraq Avropa Məhkəməsi xatırladır ki, “müddəti uzanan hadisə” anlayışı, ərizəçinin zərər çəkdiyi dövlətin hərəkətlərini əks etdirən müddəalara toxunur (Avropa Məhkəməsinin “Posti və Raxko Finlandiyaya qarşı” işi üzrə qərarı, şikayət No. 27824/95, §39, ECHR 2002-VII). Müəyyən tarixlərdə baş verən konkret hadisələrdən irəli gələn şikayətlər, müddəti uzanan hadisələr kimi qəbul edilə bilməz .
62. Hazırki işin hallarına qayıdarkan, Avropa Məhkəməsi qeyd edir ki, icra işi prosesində məhkəmə icraçısı xidməti ərizəçinin Rusiya Federasiyasından çıxış hüququnu məhdudlaşdıran bir sıra qərarlar qəbul etmişdir. Rusiya Federasiyası hökuməti bildirirdi ki, ərizəçiyə dörd dəfə məhdudiyyət tətbiq olunub: 27 noyabr 2003-cü il, 10 iyun və 24 dekabr 2004-cü il və 26 may 2005-ci il tarixli məhdudiyyətlər. Onlardan hər biri altı aylıq müddəti əhatə edirdi, həmin müddətlər məhkəmə icraçıları xidməti tərəfindən müvafiq qərarların qəbul edilməsi tarixindən başlayırdı. Bununla əlaqədar olaraq Avropa Məhkəməsi bildirir ki, iş materiallarına uyğun olaraq, məhkəmə icraçıları xidməti altı dəfə ərizəçinin ölkədən çıxma hüququna məhdudiyyət qoymuşdur: 27 noyabr 2003-cü il tarixli tələb, 03 iyun 2004-cü il tarixli tapşırıq, 24 dekabr 2004-cü il tarixli tələb, 03 mart 2005-ci il tarixli qərar, 26 may 2005-ci il tarixli tapşırıq. Avropa Məhkəməsi qəbul edir ki, 03 mart 2005-ci il tarixli qərar istisna olmaqla, bütün qərarlar ərizəçinin ölkədən çıxma hüququna altı ay müddətindən çox olmayan müddətə məhdudiyyətin qoyulmasını nəzərdə tutur. Bundan əlavə, Avropa Məhkəməsi qeyd edir ki, bəzi qərarlarda altı aylıq müddətin başlandığı tarix göstərilmişdir və bu

tarix hər zaman qərarın qəbul olunması tarixi ilə üst-üstə düşmürdü. Məsələn, 03 iyun 2004-cü il tarixli tapşırıqda göstərilib ki, altı aylıq müddət 22 iyun 2003-cü il tarixdən başlayır. Lakin, Rusiya Federasiyası hökumətinin dediklərinə baxmayaraq, 27 noyabr 2003-cü il tarixli və 10 iyun 2004-cü il tarixli tələblər və 24 dekabr 2004-cü il tarixli tapşırıq altı aylıq müddətin başlanma tarixini nəzərdə tutmurdu. Bu amilləri nəzərə alaraq, 27 noyabr 2003-cü il, 10 iyun və 24 dekabr 2004-cü ildə barəsində qərarlar çıxarılmış məhdudiyətlərin ərizəçiyə hansı tarixlərdə tətbiq olunmasını Avropa Məhkəməsi dəqiq müəyyən edə bilmir. Beləliklə, 03 iyun 2004-cü il tarixli tapşırıq və 26 may 2005-cü il tarixli tələblə altı aylıq müddətlərin başladığı dəqiq tarixlər müəyyən olunmasına baxmayaraq, ərizəçiyə tətbiq olunan məhdudiyətlərin hər birinin müəyyən tarixdə qüvvəyə minməsini söyləmək olmaz. Belə olan halda, Avropa Məhkəməsi hesab edir ki, ərizəçiyə qarşı məhdudiyət 24 yanvar 2004-cü ildən gec olmayaraq, o, Misirə gedən təyyarəyə buraxılmayan vaxtdan tətbiq edilmişdir (qətnamənin 20-ci paragrafi). Həmin məhdudiyət 15 dekabr 2005-ci il tarixində icra işi başa çatdığı zaman ləğv edilmişdir (qətnamənin 14-cü paragrafi).

63. Avropa Məhkəməsi həmçinin qeyd edir ki, ərizəçi, onun barəsində tətbiq edilmiş bəzi məhdudiyətlərdən müxtəlif məhkəmə baxışları zamanı şikayətlər vermişdir. Avropa Məhkəməsinin fikrincə, bu element mübahisəli hadisələrin ayrıca və əlaqəli olmayan epizodlardan təşkil olunduğunu fərz etmək üçün kifayət etmir. Avropa Məhkəməsi qeyd edir ki, ölkədən çıxışla əlaqədar tətbiq olunan bütün qadağalar bir icraat çərçivəsində müəyyən olunub və bu zaman qanunvericiliyin eyni müddəalarına istinad olunmuşdur. Bunun nəticəsi olaraq, bu qadağalar ölkə hökuməti tərəfindən müddəti uzanan akt formasında təzahür edirdi. Həmin akt ən gec 24 yanvar 2004-cü il tarixdən başlayaraq 15 dekabr 2005-ci il tarixə qədər ərizəçinin ölkədən çıxma hüququnu məhdudlaşdırırdı. Belə olan halda, Konvensiyanın 35-ci maddəsinin 1-ci hissəsi ilə nəzərdə tutulan altı aylıq müddət yalnız onun 15 dekabr 2005-ci il tarixdə ləğv edilməsindən sonra başlamışdır. Bunu qeyd etmək kifayətdir ki, ərizəçi məhdudiyətin qüvvədə olduğu müddət ərzində şikayət vermişdir.

64. Yekun olaraq Avropa Məhkəməsi belə nəticəyə gəlir ki, ərizəçi Konvensiyanın 4 nömrəli Protokolunun 2-ci maddəsinə müvafiq olaraq şikayət vermişdir. Avropa Məhkəməsi həmçinin qeyd edir ki,

bu şikayət Konvensiyanın 35-ci maddəsinin 3-cü bəndinin “a” yarımbəndi mənasında əsaslandırılmamış deyil. Məhkəmə qeyd edir ki, başqa səbəblərə görə onun qəbul oluna bilməsinə heç bir maneə yoxdur. Beləliklə, şikayət qəbul oluna bilən kimi qiymətləndirilməlidir.

B. Şikayətin mahiyyəti

65. Avropa Məhkəməsi xatırladır ki, Konvensiyanın 4 nömrəli Protokolunun 2-ci maddəsi istənilən ölkədən istənilən şəxsin seçimi ilə hər hansı ölkəyə getmək hüququ daxil olmaqla, həmin şəxsin sərbəst hərəkət etmək hüququna təminat verir (Avropa Məhkəməsinin “Bauman Fransaya qarşı” işi üzrə qərarı, şikayət No. 33592/96, §61, ECHR 2001-V). Bu hüququ məhdudlaşdıran istənilən təbii qanunla nəzərdə tutulmalıdır, bu maddənin 3-cü bəndində göstərilən bir və ya bir neçə qanuni məqsədi olmalıdır, demokratik cəmiyyət üçün zəruri olmalıdır. (Avropa Məhkəməsinin “Raymondo İtaliyaya qarşı” işi üzrə 22 fevral 1994-cü il tarixli qərarı, §39, Seriya A, No. 281-A və Böyük Palatanın “Labit İtaliyaya qarşı” işi üzrə qərarı, şikayət No. 26772/95, §§194 və 195, ECHR 2000-IV).
66. Bu qərarla ərizəçinin Konvensiyanın 4 nömrəli Protokolunun 2-ci maddəsinin 2-ci bəndi ilə təmin olunan Rusiyadan çıxış hüququnun məhdudlaşdırılmasının onun ölkəni tərk etmək hüququna müdaxilə xarakteri daşması mübahisələndirilmir. Beləliklə, Avropa Məhkəməsi müdaxilənin qanunla müəyyən olunub-olunmaması, bir və ya bir neçə qanuni məqsəd güdüb-güdməməsini, demokratik cəmiyyət üçün zəruri olub-olmamasını aydınlaşdırmalıdır.

1. Müdaxilə qanunla nəzərdə tutulmuşdurmu.

(a) Tərəflərin dəlilləri

67. Rusiya Federasiyası hökuməti bildirir ki, müdaxilə ərizəçi üçün əlçatan olmuş və tətbiqinin nəticələri baxımından ehtimal edilən 1996-cı il tarixli “Rusiya Federasiyasına giriş və Rusiya Federasiyasından çıxış haqqında” Federal qanunla nəzərdə tutulmuşdur.
68. Ərizəçi hesab edirdi ki, 2003-cü ildə onun barəsində tətbiq olunan məhdudiyyət və onun müddətinin gələcəkdə artırılması işin hallarına aid müddət ərzində qüvvədə olan Rusiya qanunvericiliyinə

əsaslanmamışdır və bu səbəbdən məhdudiyyətlərin əsası yoxdur. Rusiya Federasiyasının istinad etdiyi qanun, yəni 1996-cı il tarixli “Rusiya Federasiyasına giriş və Rusiya Federasiyasından çıxış haqqında” Federal qanun, vətəndaş tərəfindən məhkəmə qərarı ilə təyin edilmiş borcun ödənilməməsi halında ölkədən çıxışa qadağa qoyulmasına gətirib çıxaracağını anlamaq üçün kifayət qədər aydın deyildi. 1997-ci il tarixli “İcra haqqında” qanunda məhkəmə icraçıları xidmətinə borcluya qarşı ölkədən çıxış qadağası tətbiq etmə səlahiyyət verən müddəalar yox idi. Yalnız 2007-ci ildə “İcra haqqında” yeni Federal qanun qəbul edilmiş, həmin qanunda borclunun öz ölkəsini tərk etmək hüququnun məhdudlaşdırılması üçün hüquqi əsaslar nəzərdə tutulmuşdur. Ərizəçi həmçinin hesab edirdi ki, həm köhnə, həm də yeni “İcra haqqında” Qanun Rusiya Konstitusiyasının 27-ci maddəsi ilə ziddiyyət təşkil edirdi.

(b) Avropa Məhkəməsinin fikri

69. Avropa Məhkəməsi öz presedent təcrübəsini xatırladır, həmin təcrübəyə müvafiq olaraq, “qanunla nəzərdə tutulan” anlayışı yalnız mübahisəli tətbinin milli qanunvericilikdə müəyyən əsasa malik olmasını tələb etmir, həmçinin baxılan qanunun səmərəliliyi ilə əlaqəli olur. İlk olaraq qanun kifayət qədər anlaşılan olmalıdır: vətəndaş iş üzrə tətbiq olunan hüquqi qaydalar üzrə adekvat olan göstərişləri almaq imkanına malik olmalıdır. İkincisi, əgər norma vətəndaşa öz davranışını nizamlamaq imkanı verən kifayət edəcək müəyyən etmə ilə formalaşmayıbsa, vətəndaş zərurətdə müvafiq məsləhətləşmələrin köməkliyi ilə, belə hallarda uyğun hesab edilən dərəcədə, həmin hərəkətin törədə biləcəyi nəticələri görmək imkanına malik olmalıdır. Bu nəticələr mütləq müəyyən etmə ilə görünməli deyil, təcrübə göstərir ki, bu mümkün deyil. Müəyyən etmə kifayət qədər arzu olunan olmasına baxmayaraq, o artıq mürəkkəbliyə malik ola bilər, bir halda ki, qanun dəyişərkən hadisələrin izlənməsi imkanına malik olmalıdır. Müvafiq olaraq bir çox qanunlar qaçılmaz olaraq bu və ya digər dərəcədə dəqiq olmayan, təfsiri və tətbiqi təcrübə məsələsi olan ifadələrdə formalaşdırılır (Avropa Məhkəməsinin “”Sandi Tayms” Birləşmiş Krallığa qarşı” işi üzrə 26 aprel 1979-cu il tarixli qərarı (No. 1), §§ 47-49, Seriya A, No. 30 və Böyük Palatanın “Çentro Europa 7 C.p.л. və Di Stefano İtaliyaya qarşı” işi üzrə qərarı, şikayət No. 38433/09, §§ 140 və 141, ECHR 2012).

70. İstənilən halda, hər imkanı nəzərdə tuta bilməyən milli qanunvericiliyin dəqiqlik dərəcəsi əhəmiyyətli dərəcədə baxılan qanunun tərkibindən, onun tətbiqi dairəsindən və onun ünvanlandığı şəxslərin sayından və statusundan asılıdır. Bundan əlavə, milli qanunvericiliyin təfsiri və tətbiqi ilk öncə ölkə hökumətinin vəzifələrinə aiddir (Avropa Məhkəməsinin “Foqt Almaniyaya qarşı” işi üzrə 26 sentyabr 1995-ci il tarixli qərarı, § 48, Seriya A, No. 323).
71. “Qanunla nəzərdə tutulan” ifadəsi həmçinin tələb edir ki, milli qanunvericilik hüququn üstünlük prinsipinə uyğun olsun. Bu, Konvensiya ilə təminat verilən hüquqların icrasına hökumətin əsassız müdaxiləsinə qarşı müdafiə tədbirlərinin milli qanunvericiliklə nəzərdə tutulması ehtimalını yaradır (Avropa Məhkəməsinin “Meloun Birləşmiş Krallığa qarşı” işi üzrə 2 avqust 1984-cü il tarixli qərarı, § 68, Seriya A, No. 82). Diskresion səlahiyyətlər verən qanun belə fikirlərin çərçivəsini müəyyən etməlidir, halbuki, riayət olunması tələb edilən prosedur və şərtlərin maddi hüququn tərkibinə daxil edilməsi zəruri deyil (Avropa Məhkəməsinin “Silver və başqaları Birləşmiş Krallığa qarşı” işi üzrə 25 mart 1983-cü il tarixli qərarı, § 88, Seriya A, No. 61).
72. Avropa Məhkəməsi qeyd edir ki, hökumət, ərizəçinin ölkədən çıxışına məhdudiyət tətbiq edərkən, üç qanunverici akta istinad etmişdir: 1996-cı il tarixli “Rusiya Federasiyasına giriş və Rusiya Federasiyasından çıxış haqqında” (15-ci maddənin 5-ci hissəsi), 1997-ci il tarixli “İcraat haqqında” (4-cü maddənin 1 və 3-cü bəndləri, 44-cü maddənin 3-cü bəndi və 45-ci maddənin 5-ci bəndi) və həmin tarixli “Məhkəmə icraçıları haqqında” (maddə 14) federal qanun (qətnamənin “Tətbiq edilən milli qanunvericilik” bölməsi).
73. Ərizəçi bildirirdi ki, işin hallarına aid olan müddət ərzində qüvvədə olan 1997-ci il tarixli “İcra haqqında” qanunda məhkəmə icraçıları xidmətinin, borclunun ölkədən çıxışına məhdudiyət qoyma səlahiyyətlərinin olması barədə heç bir müddəə yoxdur. Bu səbəbdən, Avropa Məhkəməsi bildirir ki, qanunun 45-ci maddəsində məhkəmə icraçısı tərəfindən borcluya tətbiq oluna bilən icbari icraata aid olan tədbirlər sırasında ölkəni tərk etmək qadağası nəzərdə tutulmasa da, bu maddədə göstərilirdi ki, sadalanan tədbirlərdən başqa məhkəmə icraçısı icra işi haqqında qanun və digər federal qanunlarla nəzərdə tutulmuş və icra sənədinin icrasını təmin edən digər tədbirləri həyata keçirmək hüququna malikdir. Hazırki işdə məhkəmə icraçıları xidməti ölkəni tərk etməyə qadağanı 1996-cı il tarixli “Rusiya Federasiyasına

giriş və Rusiya Federasiyasından çıxış haqqında” qanunun 15-ci maddəsinin 5-ci bəndinə istinadən tətbiq etmişlər. Həmin maddəyə əsasən, əgər Rusiya Federasiyasının vətəndaşı məhkəmə tərəfindən onun üzərinə qoyulmuş öhdəliklərin icrasından boyun qaçırırsa, onun Rusiya Federasiyasından çıxış hüququ müvəqqəti olaraq məhdudlaşdırıla bilər. Beləliklə, Avropa Məhkəməsi belə qənaətə gəlir ki, ərizəçiyə tətbiq olunmuş məhdudiyyətlər milli qanunvericiliyə əsaslanmışdır.

74. Əlçatanlıq məsələsinə gəldikdə, Avropa Məhkəməsi hesab edir ki, baxılan hüquqi aktlar bu şərtlərə cavab verirdi, çünki onlar hamı üçün əlçatan idi.
75. Ərizəçi baxılan qanunvericilik müddələrinin gözlənilməz olmasından şikayət verdiyinə görə, Avropa Məhkəməsi bildirir ki, həmin müddəalar kifayət qədər ümumi izaha malik idi və məhkəmə icraçıları xidmətinə geniş qərar vermə imkanları verirdi. Xüsusi ilə onlar məhkəmə icraçılarına konkret hallarda ölkədən çıxışın məhdudlaşdırılmasının zəruri olub-olmaması barədə qərar vermək hüququ vermişdir. Digər tərəfdən, belə tədbirlərin tətbiq olunması zərurətini yaradan hallar kifayət qədər müxtəlif olur, qanunun bütün vəziyyətləri əhatə etmək imkanının olması isə mümkün deyil. İstənilən halda, əsassız müdaxiləyə qarşı zəmanət onunla təmin olunurdu ki, məhkəmə icraçılarının qərar vermə azadlığı çərçivəsində hərəkətlərindən məhkəməyə şikayət verilə bilər (qətnamənin 50-ci paragrafı).
76. Avropa Məhkəməsi bildirir ki, bu müddələrin tətbiqi, yəni 2003-cü ilin noyabr ayında birinci məhdudiyyət müəyyən ediləndə, ərizəçi üçün müəyyən qeyri-müəyyənliyə səbəb ola bilərdi. Lakin, 2004-cü ilin iyun və dekabrında, 2005-ci ilin mart və may aylarında növbəti məhdudiyyətlər tətbiq olunan zaman, ərizəçi məhkəmə tərəfindən təyin olunmuş borcu ödəməyəcəyi təqdirdə ona qarşı yenidən məhdudiyyətlərin tətbiq olunmasının mümkünlüyünü nəzərə alaraq bunu qabaqcadan görməli idi, bununla da o, öz davranışını tənzimləyə bilərdi.
77. Yuxarıda göstərilənləri nəzərə alaraq, Avropa Məhkəməsi hesab edir ki, bu işdə, ölkə hökumətinə verilən qərar qəbul etmə dərəcəsi, Konvensiya ilə nəzərdə tutulan və “qanunla nəzərdə tutulan” kimi ifadə olunan tələblərə uyğun idi.

78. Yuxarıda göstərilənlərə əsasən, Avropa Məhkəməsi belə bir qənaətə gəlir ki, ərizəçinin ölkədən çıxma hüququna müdaxilə qanunla nəzərdə tutulmuşdur.

2. Müdaxilə qanuni məqsəd güdürdümü

(a) Tərəflərin dəlilləri

79. Rusiya Federasiyası hökuməti bildirirdi ki, ölkədən çıxma hüququnun məhdudlaşdırılması iddiaçının tələblərindən irəli gələn və məhkəmə qərarı ilə təyin olunan borcun ödənilməsi məqsədi ilə tətbiq edilmişdir və beləliklə də, digər şəxslərin hüquqlarının qorunması məqsədini güdürdü.

80. Ərizəçi hesab edir ki, ölkədən çıxış hüququnun məhdudlaşdırılması cəzadan başqa heç bir qanuni məqsəd güdmürdü.

(b) Avropa Məhkəməsinin fikri

81. Avropa Məhkəməsi qeyd edir ki, o, məhkəmə qərarı ilə fərdi şəxsə borcun ödənilməməsi nəticəsində ölkədən çıxış hüququna təyin edilmiş məhdudiyyətlərlə bağlı şikayətlərə baxmışdır və belə məhdudiyyətlərin iddiaçıların maraqlarını təmin etməsini qəbul edir, həmçinin bildirir ki, həmin tədbirlər qanuni məqsəd, yəni digər şəxslərin maraqlarının qorunması məqsədini güdür (Avropa Məhkəməsinin “İqnatov Bolqarıstana qarşı” işi üzrə 2 iyul 2009-cu il tarixli qərarı, şikayət No. 50/02 §35 və Avropa Məhkəməsinin “Qoçev Bolqarıstana qarşı” işi üzrə 26 noyabr 2009-cu il tarixli qərarı, şikayət No. 34383/03, §48). Məhkəmə hazırki iş üzrə başqa qənaətə gəlmək üçün əsas görmür. Beləliklə, Məhkəmə qərara gəlir ki, ərizəçinin öz ölkəsini tərk etmə hüququna müdaxilə qanuni məqsəd, yəni digər şəxslərin hüquqlarının qorunması məqsədini güdürdü. Hazırki işdə həll edilməli olan əsas məsələ ondan ibarətdir ki, ərizəçiyə tətbiq edilən məhdudiyyətlər demokratik cəmiyyət üçün zəruri olmuşdurmu.

3. Müdaxilə demokratik cəmiyyət üçün zəruri idimi

(a) Tərəflərin dəlilləri

82. Rusiya Federasiyası hökuməti bildirir ki, ərizəçiyə tətbiq olunan məhduduəyyətlər demokratik cəmiyyət üçün zəruridir. İstifadə olunan vasitələr məqsədamüvafiq idi. Hökumət fərdi şəxslərdən pul vəsaitlərinin tutulması haqqında məhkəmə qərarlarının icrası və iddiaçıların əmlak hüquqlarının müdafiəsi məqsədi ilə effektiv mexanizmin təmin olunmasında pozitiv öhdəliyə malik idi. Bu öhdəliyin icra edilməməsi Konvensiyanın 6-cı maddəsi ilə nəzərdə tutulan məsuliyyətin yaranmasına səbəb ola bilərdi. Ərizəçi, məhkəmə tərəfindən təyin edilmiş borcu könüllü olaraq ödəməmişdir və bununla əlaqədar olaraq icra işi başlanmışdır. Məhkəmə qərarının icrası məqsədi ilə məhkəmə icraçıları xidməti müxtəlif tədbirlər həyata keçirmişdir. Lakin bütün bu tədbirlər, ərizəçinin davranışı səbəbi ilə məhkəmə qərarının icrası üçün kifayət etməmişdir. 19 oktyabr 2004-cü il tarixli məhkəmə qərarına əsasən (qətnamənin 11-ci paragrafı) ərizəçi icraat çərçivəsində əmlakına cərimənin yönəldilməsinin qarşısını almaq üçün, onu (əmlakını) gizlətməyə çalışmışdır. Ərizəçi tərəfindən öhdəliklərinin icrasına imkan verəcək digər tədbirlərin yoxluğu səbəbi ilə, məhkəmə icraçıları xidməti onun ölkədən çıxış hüququnun məhdudlaşdırılması qərarını qəbul etmişdir.
83. Rusiya Federasiyasının hökuməti həmçinin bildirmişdir ki, ərizəçiyə tətbiq olunan məhdudiyyətlər altı aylıq müddətə təyin edilmişdir və bu müddət 3 dəfə uzadılmışdır. “Qoçev Bolqarıstana qarşı” işindən fərqli olaraq (həmin işdə ərizəçi bir neçə il müddətinə ölkəni tərk etmək hüququndan məhrum edilmişdir) məhdudiyyət hər dəfə altı aylıq müddətə uzadılmışdır. Məhkəmə icraçıları xidmətinin qərarları qanuni əsaslara malik idi və daimi olaraq ölkə məhkəmələri tərəfindən yoxlanılırdı. Bir halda Rusiya məhkəməsi, məhkəmə icraçıları xidmətinin qərarını ləğv etmişdir (3 mart 2005-ci il tarixli qərar), çünki həmin qərarla ərizəçiyə tətbiq olunan məhdudiyyətin müddəti göstərilməmişdir. Ərizəçi onun barəsində qəbul edilən qərarlardan xəbərdar idi, çünki o, demək olar ki, hər qərardan şikayət verirdi. Baxılan icra işinə aid olan sənədlər qanunla müəyyən edilmiş saxlama müddəti bitdikdən sonra məhv edilmişdir.
84. Ərizəçi bildirirdi ki, ölkədən çıxış hüququnun məhdudlaşdırılması demokratik cəmiyyət üçün zəruri deyildi. Hökumət tutmanı ərizəçinin ölkədə və xaricdə olan əmlakına borclunun fiziki iştirakı olmadan yönəldə bilərdi. Bundan əlavə, şəxsin ölkədən çıxmasının qarşısının alınması əks nəticələrə gətirib çıxara bilər, belə ki, o, digər ölkələrə iş məqsədi ilə gedib əldə olunan

qazancı borcun ödənilməsinə yönəldə bilər. Rusiya hüquq sistemi bankrotluq proseduru vasitəsi ilə fiziki şəxslərin müdafiəsini təmin etmirdi. Beləliklə, mülki hüquq pozuntusuna yol verən və məhkəmə qərarına əsasən külli miqdarda borc öhdəliyinə malik olan şəxs, bir sıra altı aylıq məhdudiyətlərdən sonra daimi olaraq ölkədən çıxma hüququndan məhrum olur. Borcun xarakterindən və məbləğindən asılı olmayaraq, ölkədən çıxış hüququnun məhdudlaşdırılması Rusiyada geniş istifadə olunur. Ərizəçinin işində ölkədən çıxma hüququnun məhdudlaşdırılması heç bir ilkin xəbərdarlıq edilmədən külli miqdarda olmayan borcun ödənilməməsi səbəbi ilə müəyyənləşdirilmişdir.

(b) Avropa Məhkəməsinin fikri

(i) Avropa Məhkəməsinin sərbəst hərəkətin məhdudlaşdırılması zərurətinin qiymətləndirilməsinə aid olan prinsipləri

85. Avropa Məhkəməsi xatırladır ki, müdaxilə “təkidli ictimai ehtiyaca” cavab verdikdə, qanuni məqsədə uyğun olduqda və ölkə hökumətinin dəlilləri kifayət etdikdə, o, “demokratik cəmiyyət üçün zəruri” hesab ediləcək. Ölkə hökuməti göstərilən bütün aspektlərin ilkin qiymətləndirilməsini aparmılıdır, lakin Konvensiyanın tələblərinə müvafiq olaraq yekun qiymətləndirmə Avropa Məhkəməsinin yoxlama predmetinə aiddir (Avropa Məhkəməsinin “Hendisayd Birləşmiş Krallığa qarşı” işi üzrə 7 dekabr 1976-cı il tarixli qərarı, §§ 48-50, Seriya A, No. 24 və Böyük Palatanın “Nada İsveçrəyə qarşı” işi üzrə qərarı, şikayət No. 10593/08, § 181, ECHR 2012).

86. Avropa Məhkəməsi müxtəlif hallarda azad hərəkətə tətbiq olunan məhdudiyətlərin mütənasibliyi haqqında məsələlərə baxıb: mafiya ilə əlaqədə olmaqda şübhəli bilinən şəxsə polis nəzarəti tətbiqi qismində tətbiq edilən ölkədən çıxışa qadağa (Böyük palatanın “Labit İtaliyaya qarşı” işi üzrə qərarı, §§ 193-197), təxirəsalınmaz istintaq hərəkətləri çərçivəsində cinayət işi zamanı təqib olunmayan və şahid kimi qiymətləndirilməyən şəxsin pasportunun götürülməsi və gələcək müsadirəsi (Avropa Məhkəməsinin “Bauman Fransaya qarşı” işi üzrə qərarı, §§ 65 – 67), bankrotluq üzrə işə baxılması zamanı müflis olmuş şəxsin yaşayış yerinin tərk etməsinə qadağa (Avropa Məhkəməsinin “Luordo İtaliyaya qarşı” işi üzrə qərarı, şikayət No. 32190/96, §§ 96-97, ECHR 2003-IX), gömrük qanun pozuntusuna görə cərimənin ödənilməsindən imtina ilə bağlı ərizəçinin pasportunun

götürülməsi (Avropa Məhkəməsinin “Napiyalo Xorvatiyaya qarşı” işi üzrə 13 noyabr 2003-cü il tarixli qərarı, şikayət No. 66485/01, §§ 78-82), cinayət işi üzrə icraat çərçivəsində təqsirləndirilən şəxs barəsində seçilmiş başqa yerə getməmək barəsində iltizam (Avropa Məhkəməsinin “Fyodorov və Fyodorova Rusiya Federasiyasına qarşı” işi üzrə 13 oktyabr 2005-ci il tarixli qərarı, şikayət No. 31008/02, §§ 39-47, Avropa Məhkəməsinin “Antononkov və başqaları Ukraynaya qarşı” işi üzrə 22 noyabr 2005-ci il tarixli qərarı, şikayət No. 14183/02, §§ 59-67, Avropa Məhkəməsinin “İvanov Ukraynaya qarşı” işi üzrə 7 dekabr 2006-cı il tarixli qərarı, şikayət No. 15007/02, §§ 90-97, Avropa Məhkəməsinin “Hacıbəyli Azərbaycana qarşı” işi üzrə 10 iyul 2008-ci il tarixli qərarı, şikayət No. 16528/05, §§ 60-69, Avropa Məhkəməsinin “Makedonskiy Bolqarıstana qarşı” işi üzrə 20 yanvar 2011-ci il tarixli qərarı, şikayət No. 36036/04, §§ 39-46, Avropa Məhkəməsinin “Pfeifer Bolqarıstana qarşı” işi üzrə 17 fevral 2011-ci il tarixli qərarı, şikayət No. 24733/04, §§ 55-58, Avropa Məhkəməsinin “Preşer Bolqarıstana qarşı” işi üzrə 7 iyun 2011-ci il tarixli qərarı, şikayət No. 6767/04, §§ 47-52, Avropa Məhkəməsinin “Myajcik Polşaya qarşı” işi üzrə 24 yanvar 2012-ci il tarixli qərarı, şikayət No. 23592/07, §§33-42), vergilər üzrə borcun ödənilməsindən imtina ilə bağlı müəyyən edilən ölkədən çıxışa məhdudiyyətlər (Avropa Məhkəməsinin “Riner Bolqarıstana qarşı” işi üzrə 23 may 2006-cı il tarixli qərarı, şikayət No. 46343/99, §§ 118-130), şəxsin dövlət sirrini təşkil edən məlumatlardan xəbərdar olması ilə əlaqədar olaraq müəyyən edilən ölkədən çıxışa məhdudiyyətlər (Avropa Məhkəməsinin “Bartik Rusiya Federasiyasına qarşı” işi üzrə qərarı, şikayət No. 55565/00, §§ 44-52, ECHR 2006-XV və Avropa Məhkəməsinin “Soltısyak Rusiya Federasiyasına qarşı” işi üzrə qərarı, şikayət No. 4663/05, §§ 46-54), yetkinlik yaşına çatmayan uşaqların xarici ölkələrə aparılması qadağası haqqında məhkəmə qərarları (Avropa Məhkəməsinin “Diamante və Pelliçoni San-Marinoya qarşı” işi üzrə 27 sentyabr 2011-ci il tarixli qərarı, şikayət No. 32250/08, §§ 214-215), digər ölkənin immiqrasiya qaydalarının pozulması ilə bağlı müəyyən edilən ölkədən çıxışa məhdudiyyətlər (Avropa Məhkəməsinin “Stamose Bolqarıstana qarşı” işi üzrə 27 noyabr 2012-ci il tarixli qərarı, şikayət No. 29713/05, §§ 33-37). Avropa Məhkəməsi, bu işdə olduğu kimi, həmçinin məhkəmə qərarı ilə fərdi şəxə borcun ödənilməməsi ilə bağlı ölkədən çıxışa məhdudiyyətlərə baxıb (Avropa Məhkəməsinin “İqnatov Bolqarıstana qarşı” işi üzrə

qərarı, §§ 36-41 və Avropa Məhkəməsinin “Qoçev Bolqarıstana qarşı” işi üzrə qərarı, §§ 49-57).

87. Bu işlərdə ərizəçilərə qarşı tətbiq olunan məhdudiyyətlərin mütnasibliyini qiymətləndirərkən Avropa Məhkəməsi müxtəlif amilləri nəzərə alıb.
88. İtaliyaya qarşı bir sıra işlərdə Avropa Məhkəməsi qət etmişdir ki, bankrotluq haqqında işlər üzrə bitən istintaq prosesi müddətində etibarlı olan avtomatik olaraq müəyyən edilən və 13 ildən 24 ilə qədər dövrü əhatə edən kifayət qədər uzun müddət ərzində qüvvədə olan məhdudiyyətlər mütnasib deyildi, baxmayaraq ki, ərizəçi tərəfindən öz yaşayış yerinin tərək edilməsi və ya belə razılığın verilməsindən imtina edilməsi barədə göstərişlər yox idi (Avropa Məhkəməsinin “Luordo İtaliyaya qarşı” işi üzrə qərarı, § 96, Avropa Məhkəməsinin “Basani İtaliyaya qarşı” işi üzrə 11 dekabr 2003-cü il tarixli qərarı, şikayət No. 47778/99, §§23-25, Avropa Məhkəməsinin “Neroni İtaliyaya qarşı” işi üzrə 22 aprel 2004-cü il tarixli qərarı, şikayət No. 7503/02, §§26-28, Avropa Məhkəməsinin “Qoffi İtaliyaya qarşı” işi üzrə 24 mart 2005-ci il tarixli qərarı, şikayət No. 55984/00, §§19-21). Digər tərəfdən, ölkədən çıxışa qoyulan məhdudiyyətlərin altı aylıq müddət ərzində qüvvədə olduğu işlərdə, Avropa Məhkəməsi məhdudiyyətin qısa müddətini nəzərə alaraq hesab etmişdir ki, o, məqsədəuyğundur (Avropa Məhkəməsinin “Diamante və Pelliçoni San-Marinya qarşı” işi üzrə qərarı, şikayət No. 32250/08, § 214).
89. Ərizəçi barəsində cinayət işi çərçivəsində müəyyən edilən, lakin icra işi dövrü ərzində avtomatik olaraq qüvvədə olmayan və Luordonun işi ilə müqaisədə müddət etibarını ilə əhəmiyyətli dərəcədə qısa olan yaşayış yerini tərək etməmək öhdəliyi olan digər qrup işlərdə, Avropa Məhkəməsi qət etmişdir ki, göstərilən işlərin hallarında məhdudiyyətin mütnasib olmamasını söyləmək üçün yalnız iş üzrə icraatın müddəti kifayət etmirdi, nəticədə, digər amillər nəzərə alınmalı idi. Fyodorov və Fyodorovanın (44-cü paraqraf), Antonenkov və digərlərinin (64-cü paraqraf) işlərində Avropa Məhkəməsi hesab etmişdir ki, məhdudiyyətin mütnasibliyini qiymətləndirərkən ərizəçilərin həqiqətəndə öz yaşayış yerlərini tərək etmək niyyətində olmaları və bu cür xahişlərlə hökumətə müraciət etmələri, əgər cavab müsbətdirsə, yaşayış yerini tərək etməkdən imtina edilməsi əhəmiyyət kəsb edirdi.
90. Barəsində ölkədən çıxış məhdudiyyətləri tətbiq edilmiş ərizəçilərin cinayət, inzibati və ya digər işlərin iştirakçıları olmayan

işlərdə Avropa Məhkəməsi məhdudiyyətlərin tətbiqi zamanı ölkə hökumətinin məhdudiyyətləri müəyyən edərkən və onların müddətini uzadarkən və ya ləğvindən imtina edərkən istinad etdikləri əsasların kifayət etməsi məsələlərinə baxmışdır (Böyük Palatanın “Labit İtaliyaya qarşı” işi üzrə qərarı, şikayət No. 26772/95, §§196-197, Avropa Məhkəməsinin “Bauman Fransaya qarşı” işi üzrə qərarı §65-67, Avropa Məhkəməsinin “Napiyalo Xorvatiyaya qarşı” işi üzrə qərarı, §§ 78-82).

91. Ərizəçinin dövlət sirrini təşkil edən məlumatlara malik olması ilə bağlı onun ölkədən çıxma hüququnun məhdudlaşdırılması barədə Soltısyakın işində, Avropa Məhkəməsi bu sahədə ümumi Avropa və beynəlxalq standartlarının mövcudluğunu nəzərə almışdır.
92. Qoçevin işində (paraqraf 49-50) Avropa Məhkəməsi sərbəst hərəkəti məhdudlaşdıran tədbirlərin zəruriliyinin qiymətləndirilməsinə aid olan prinsiplərinə aşağıdakı qaydada yekun rəy vermişdir:
“49. Ödənilməmiş borclarla bağlı müəyyən edilən məhdudiyyətin mütənasibliyi ilə münasibətdə, Avropa Məhkəməsi xatırladır ki, məhdudiyyət yalnız borcların qaytarılmasına təminat verən məqsədlərə çatmağa köməklik göstərdiyindən əsaslı sayılır (Avropa Məhkəməsinin “Napiyalo Xorvatiyaya qarşı” işi üzrə 13 noyabr 2003-cü il tarixli qərarı, şikayət No. 66485/01, §§ 78-82). Bundan əlavə, əgər sərbəst hərəkət hüququnu məhdudlaşdıran tədbir əvvəldən əsaslandırılmış olsa da, avtomatik olaraq uzun müddətə uzadılsa, həmin tədbir qeyri-mütənasib olmaqla şəxsin hüquqlarını poza bilər (Avropa Məhkəməsinin “Luordo İtaliyaya qarşı” işi üzrə qərarı, şikayət No. 32190/96, §§ 96-97, ECHR 2003-IX, Avropa Məhkəməsinin “Fyoldeş və Fyoldeşne Xaylik Mearıstana qarşı” işi üzrə qərarı, şikayət No. 41463/02, §§ 35, ECHR 2006 və Avropa Məhkəməsinin “Riner Bolqarıstana qarşı” işi üzrə qərarı, § 121)”.
“50. İstənilən halda hökumət şəxsin ölkədən çıxma hüququnun məhdudlaşdırılmasının ilkin olaraq və bütün müddət ərzində əsaslı və mütənasib olmasına təminat verməlidir. Hökumət, şəxsin sərbəst hərəkətini məhdudlaşdıran tədbirləri müntəzəm yoxlamadan, onları uzun müddət ərzində uzatmamalıdır (Avropa Məhkəməsinin “Riner Bolqarıstana qarşı” işi üzrə qərarı, § 124 və Avropa Məhkəməsinin “Fyoldeş və Fyoldeşne Xaylik Mearıstana qarşı” işi üzrə qərarı, §35). Bu cür yoxlamalar bir qayda olaraq məhkəmələr tərəfindən, ən azı son instansiya məhkəmələri tərəfindən həyata keçirilməlidir, çünki onlar prosedurun müstəqilliyinin, qərəzsizliyinin və qanuniliyinin ən yaxşı

zəmanətini təmin edir” (Avropa Məhkəməsinin “Sissanis Rumıniyaya qarşı” işi üzrə 25 yanvar 2007-ci il tarixli qərarı, şikayət No. 23468/02, § 70). Məhkəmə yoxlamasının əhatə dairəsi, məhdudiyyətin mütənasibliyi də daxil olmaqla, məhkəməyə işə aid olan bütün amilləri nəzərə almaq imkanını verməlidir (Avropa Məhkəməsinin “Le Kont, Van Leyven və De Meyere Belçikaya qarşı” işi üzrə 23 iyun 1981-ci il tarixli qərarı, Seriya A, No. 43, § 60).

(ii) Hazırki işdə adı çəkilən prinsiplərin tətbiqi

93. Avropa Məhkəməsi Rusiya Federasiyası hökumətinin dəlili ilə razılaşıır, həmin dəlilə əsasən ölkə hökuməti, Konvensiyanın 6-cı maddəsi, Konvensiyanın 1 nömrəli Protokolunun 1-ci maddəsinin tələblərinə riayət etmək məqsədi ilə, borclular barədə qəbul edilən məhkəmə qərarların icrası üçün iddiaçıya müvafiq yardım göstərməlidirlər. Bu yardım, məsələn məhkəmə icraçıları xidməti və ya bankrotluq proseduru vasitəsi ilə həyata keçirilə bilər (Avropa Məhkəməsinin “Anoxin Rusiya Federasiyasına qarşı” işi üzrə 31 may 2007-ci il tarixli qərarı, şikayət No. 25867/02). Lakin Avropa Məhkəməsi hesab edir ki, bu cür yardımın təmin edilməsi üçün həyata keçirilən tədbirlər demokratik cəmiyyət üçün zəruri olmalıdır, çünki onlar Konvensiyanın 4 nömrəli Protokolunun 2-ci maddəsi ilə qorunan hüquqlara müdaxilə edilməsinə səbəb olurlar.
94. Hazırki işin hallarına qayıdaraq, Avropa Məhkəməsi qeyd edir ki, 2003-cü ildən 2005-ci ilədək müddət ərzində ərizəçinin barəsində bir sıra məhdudiyyətlərin tətbiqi nəticəsində ona ölkədən çıxmağa qadağa qoyulmuşdur.
95. Rusiya Federasiyasının hökuməti, onun fikrincə ərizəçi barəsində ölkədən çıxış hüququnun məhdudlaşdırılmasını doğuran bir sıra əsaslarla çıxış etmişdir. Ölkə hökumətinin fikrincə, ərizəçinin ölkədən çıxma hüququnun məhdudlaşdırılması məhkəmə qərarı ilə müəyyən edilən borcun könüllü surətdə ödənilməməsi səbəbi ilə tətbiq edilmişdir. Digər tədbirlər, ərizəçinin davranışına əsasən, borcun ödənilməsinin təmin edilməsi üçün bu və ya digər dərəcədə kifayət etməmişdir.
96. Avropa Məhkəməsi qeyd edir ki, 1996-cı il tarixli “Rusiya Federasiyasına giriş və Rusiya Federasiyasından çıxış haqqında” Federal qanunun 15-ci maddəsinin 5-ci hissəsinə müvafiq olaraq, borclunun ölkədən çıxma hüququna məhdudiyyət yalnız məhkəmə

tərəfindən qoyulmuş öhdəliklər icra edilmədikdə tətbiq edilə bilər. Bundan əlavə, Rusiya Federasiyasının Konstitusiyaya məhkəməsi tərəfindən adı çəkilən müddəaların şərhinə əsasən (qətnamənin 36-cı paragrafi), ölkə hökuməti ərizəçi barəsində tətbiq olunan məhdudiyətlərin zəruriliyini əsaslandırmalıdır, bu məhdudiyətlər yalnız formal əsaslarla tətbiq edilməməli, lazım gələrsə ümumi yurisdiksiya məhkəməsi tərəfindən yoxlanıla bilən konkret hallar nəzərə alınmalıdır. Beləliklə, ölkədən çıxış hüququnun məhdudlaşdırılması yalnız o zaman tətbiq olunur ki, həmin tədbirin həyata keçirilməsinin işin hallarına görə zəruri olması müəyyən olunsun və bu məhdudiyətlər məhkəmə qərarı ilə müəyyən edilmiş borcun ödənilməməsi ilə bağlı avtomatik tətbiq oluna bilməz.

97. Avropa Məhkəməsi həmçinin qeyd edir ki, 1997-ci il tarixli “İcra işi Haqqında” Federal qanunun 88-ci maddəsinə müvafiq olaraq, məhkəmə icraçısının icraat zamanı tətbiq edilən qərarları tərəflərin maraqlarına toxunursa (iddiaçı yaxud borclu), məhkəmə icraçısı bu barədə müvafiq qərar qəbul etməlidir və qəbul olunan qərarın əsaslarını göstərməlidir (qətnamənin 49-cu paragrafi).
98. Şübhəsiz ki, hazırki işdə, ərizəçinin ölkədən çıxma hüququnu məhdudlaşdıran məhkəmə icraçılarının qərarları onun maraqlarına toxunur və beləliklə, bu qərarlar qətnamə formasında qəbul edilməlidir. Lakin, hazırki işdə olan məhdudiyətlərin əksəriyyəti “tələb” və “təpşiriq” formasında verilmişdir və məhkəmə icraçıları xidməti tərəfindən Daxili İşlər İdarəsinə və sərhəd nəzarəti xidmətinə ünvanlanmışdır, ölkə məhkəmələri də tətbiq edilən məhdudiyətlərin qanuniliyini bu sənədlərə əsasən yoxlayırdılar. Yalnız bir halda məhkəmə icraçıları xidməti məhdudiyəti qətnamə formasında müəyyən etmişdir (03 mart 2005-ci il tarixli qətnamə), hansı ki, sonra məhkəmə tərəfindən ləğv olunmuşdur.
99. Birinci qərarla məhkəmə icraçıları xidməti müvafiq idarələrdən xahiş etmişdir ki, onlar ərizəçinin ölkədən çıxma hüququnu məhdudlaşdırsınlar. Belə ki, o, məhkəmənin qərarını könüllü olaraq icra etməmişdir. Bu tədbirin həyata keçirilməsi üçün xidmət başqa əsaslara istinad etməmişdir. Məhkəmə icraçıları xidməti, Rusiya Federasiyası hökumətinin dediyinin əksi olaraq, ərizəçinin müxtəlif vasitələrlə borcun ödənilməsindən boyun qaçırdığını göstərməmişdir. Həmçinin məhkəmə icraçıları xidməti məhdudiyətin tətbiq edilməsinin borcun ödənilməsinə necə təsir edəcəyini göstərməmiş,

ərizəçinin konkret vəziyyətini və digər mühüm halları tədqiq etməmişdir.

100. Ərizəçi barəsində tətbiq edilən bütün növbəti məhdudiyyətlər həqiqətən məhkəmə icraçıları xidməti tərəfindən ünvanlanmış yeni tələb və tapşırıqlara əsaslanmışdır, lakin həmin qərarların ifadə forması dəyişməmişdir. Məhkəmə icraçıları xidməti davamlı olaraq göstərirdi ki, ərizəçinin ölkədən çıxma hüququ onun tərəfindən məhkəmə qərarı ilə müəyyən edilmiş borcun ödənilməməsi səbəbi ilə məhdudlaşdırılmalıdır. Beləliklə, göstərilən tələb və tapşırıqları daxili işlər və sərəhəd nəzarəti orqanlarına göndərməklə, məhkəmə icraçıları xidməti ərizəçi barəsində ölkədən çıxma hüququna məhdudiyyətin tətbiq edilməsi tələbini təsdiq etmiş və müddəti uzadılmış məhdudiyyətlərin əsaslandırılma məsələlərinə təkrar olaraq baxmamışdır. Beləliklə, ərizəçinin ölkədən çıxma hüququnun məhdudlaşdırılması lap əvvəldən və bütün müddət ərzində yalnız ərizəçi tərəfindən məhkəmə qərarı ilə təyin edilmiş borcun ödənilməməsinə əsaslanmışdır və həmin məhdudlaşdırmanın müddəti, buna zəruri əsasların yenidən qiymətləndirilməsi aparılmadan məhkəmə icraçıları xidməti tərəfindən avtomatik olaraq uzadılırdı.

101. Ərizəçiyə tətbiq edilən məhdudiyyətlərin məhkəmə yoxlanışına gəldikdə isə, Avropa Məhkəməsi hesab edir ki, 07 iyul 2005-ci il tarixli qərarla, ölkə məhkəmələri məhkəmə icraçıları xidmətinin 03 mart 2005-ci il tarixli qərarını ləğv etmişdir, bu əsasla ki, həmin qərarla məhdudiyyətin müddəti göstərilməmişdir. Bütün digər qərarlarda ölkə məhkəmələri yalnız qeyd edirdilər ki, ərizəçi məhkəmə qərarını icra etməmişdir və məhkəmə icraçıları ərizəçi barəsində ölkədən çıxış hüququnun məhdudlaşdırılmasını tətbiq etməkdə haqlı olmuşlar.

102. Yuxarıda göstərilənləri nəzərə alaraq, Avropa Məhkəməsi bu cür qərara gəlir ki, ölkə hökuməti işin konkret hallarında bütün müddət ərzində vətəndaşların ölkəni tərk etmək hüququna müdaxilənin əsaslı və mütənasib olması üzrə öz öhdəliklərini icra etməmişdir. Beləliklə, ərizəçinin ölkəni tərk etmək hüququna müdaxilə demokratik cəmiyyət üçün zəruri deyildi.

103. Buna uyğun olaraq, bu işdə Konvensiyanın 4 nömrəli Protokolunun 2-ci maddəsinin 2 və 3-cü bəndlərinin tələbləri pozulmuşdur.

II. Konvensiyanın müddəalarının digər ehtimal olunan pozuntuları

104. Konvensiyanın 6-cı maddəsinin 3-cü bəndinin “c” və “d” yarımbəndlərinə müvafiq olaraq, ərizəçi, onun barəsində 18 iyul 2005-ci il tarixdə sənədlərin saxtalaşdırılması faktı ilə başlanılan cinayət işinin ədalətsiz olması ilə əlaqədar olaraq şikayət vermişdir. Məhkəmə hesab edir ki, şəxs, bəraət qazandığı və xitam verildiyi iş üzrə icraat çərçivəsində onun fikrincə yer alan və Konvensiyanın 6-cı maddəsi ilə nəzərdə tutulan ədalətli məhkəmə baxışı hüququnun pozulmasının baş verməsini söyləyə bilməz (Avropa Məhkəməsinin “Osmanov və Hüseyinov Bolqarıstana qarşı” işi üzrə qərarı, şikayət No. 54178/00 və 59901/00). Avropa Məhkəməsi hesab edir ki, ərizəçi barəsində işin icraatına, müddətin bitməsi ilə əlaqədar olaraq 17 may 2006-cı ildə xitam verilmişdir. Avropa Məhkəməsi hesab edir ki, belə olan halda, ərizəçi onun ədalətli məhkəmə baxışı hüququnun pozulması barədə iddia edə bilməz. Beləliklə onun şikayəti rədd edilməlidir, belə ki, şikayət Konvensiyanın 35-ci maddəsinin 3 və 4-cü bəndinin “a” yarımbəndinə əsasən əsassızdır.

III. Konvensiyanın 41-ci maddəsinin tətbiqi

105. Konvensiyanın 41-ci maddəsi aşağıdakıları ehtiva edir:
“Əgər Avropa Məhkəməsi Konvensiyanın yaxud Protokollarının pozulmasını elan edirsə, Razılığa gələn tərəfin daxili hüququ isə həmin pozuntunun yalnız qismən aradan qaldırılmasını mümkün hesab edirsə, Avropa Məhkəməsi, zərurətdə, zərərçəkmiş tərəfə ədalətli kompensasiya ösdəyir”.

A. Zıyan

106. Ərizəçi onun Türkiyəyə səfərinin ləğv edilməsi nəticəsində ona dəyən maddi ziyanın ödənilməsi qismində 1000 avro tələb edirdi. Həmçinin mənəvi ziyanın ödənilməsi qismində 10 000 avro tələb edirdi.

107. Rusiya Federasiyasının hökuməti hesab edirdi ki, ərizəçinin tələbləri əsassızdır və müvafiq sübutlarda təsdiqini tapmamışdır.

108. Avropa Məhkəməsi hesab edir ki, ərizəçinin maddi ziyanla bağlı tələbləri sübutlarla təsdiqini tapmır. Xüsusilə də, Avropa Məhkəməsinin sərəncamında ərizəçinin Türkiyəyə yox, Misirə getməsi haqqında sənədlər var. Beləliklə, Avropa Məhkəməsi bu

tələbi rədd edir. Lakin, mənəvi ziyanın ödənilməsi qismində ərizəçiyə 2000 avro məbləğində kompensasiya təyin edir.

B. Məhkəmə xərcləri və məsrəflər

109. Ərizəçi həmçinin məhkəmə məsrəflərinin və xərclərinin ödənilməsinə görə 5500 avro məbləğində pul tələb etmişdir. Həmin xərclər ölkə məhkəmələrində və Avropa Məhkəməsində çəkilmişdir, 500 avro hazırki şikayətə aid olan xərclər və 5000 avro, vəkilin əmək haqqı.
110. Rusiya Federasiyası hökuməti ərizəçinin bu tələbindən şikayət vermişdir. Hökumət bildirmişdir ki, ərizəçi tərəfindən tələblərini təsdiq edəcək sübutlar təqdim edilməmişdir. (məsələn onunla vəkil arasında olan razılaşma.)
111. Avropa Məhkəməsinin presedent təcrübəsinə müvafiq olaraq, ərizəçinin xərc və məsrəflərin əvəzinin ödənilməsinə yalnız onların həqiqətən də və zərurətdən çəkilməsinin və ağılabatan həcmdə olmasının sübuta yetirilməsindən sonra hüququ var. Bu işdə təqdim edilən sənədlər və sadalanan meyarlar nəzərə alınmaqla, Avropa Məhkəməsi hesab edir ki, ərizəçiyə məsrəf və xərclərin əvəzinin ödənilməsi kimi 500 avro məbləğində pulun verilməsi məqsədə uyğundur.

C. Ödənişlərin gecikdirilməsinə görə faiz dərəcəsi

112. Avropa Məhkəməsi hesab edir ki, ödənişlərin gecikdirilməsi zamanı faiz dərəcəsi Avropa Mərkəzi bankının ən son kredit dərəcəsinə əsaslanmaqla və üzərinə 3 faiz əlavə edilməklə hesablanmalıdır. Göstərilənlərə əsasən, Məhkəmə yekdilliklə qərara gəldi:
- 1) Konvensiyanın 4 nömrəli Protokolunun 2-ci maddəsinə uyğun olaraq, ərizəçinin Rusiyanı tərk etmək hüququnun məhdudlaşdırılması hissəsində qəbul edilməlidir, qalan hissədə isə qəbul edilməməlidir;
 - 2) Konvensiyanın 4 nömrəli Protokolunun 2-ci hissəsi pozulmuşdur;
 - 3) Qət etdi ki:
 - (a) Cavabdeh ölkə qərarın qüvvəyə minmə tarixindən üç ay ərzində, Konvensiyanın 44-cü maddəsinin 2-ci bəndinə əsasən, ödəniş

gününə qüvvədə olan kurs üzrə cavabdeh ölkənin valyutasına keçirilməli olan aşağıdakı məbləğləri ödəməlidir.

- (i) 2 000 (iki min) avro, həmçinin mənəvi ziyanın kompensasiyası qismində hesablanmalı olan istənilən vergi;
 - (ii) 500 (beş yüz) avro, məhkəmə məsrəfləri və xərcləri qismində göstərilən məbləğlə əlaqədar olaraq ərizəçinin üzərinə qoyula bilən istənilən vergi;
 - (b) Göstərilən üç aylıq müddətin bitməsindən sonra və ödənişə qədər, bu məbləğlərə adi faizlər hesablanır ki, onların məbləği Avropa mərkəzi bankının ən son kredit dərəcəsinə əsaslanmaqla və üzərinə 3 faiz əlavə edilməklə hesablanmalıdır;
- 4) Məhkəmə ərizəçinin kompensasiya ilə bağlı digər tələblərini rədd edir.

Qərar İngilis dilində tərtib olunub, Məhkəmə rəqlamentinin 77 nömrəli Qaydasının 2 və 3-cü bəndlərinə müvafiq olaraq 11 iyul 2013-cü ildə qərar haqqında bildiriş yazılı şəkildə göndərilmişdir.

Syoren Nilsen

Katib

Məhkəmə Seksiyası

Ízabel Berro-Lefevr

Sədr

Məhkəmə palataları